

TORLUSSA

amb el NL *Targasona* de Cerdanya, que hem sospesat amb pro i contra en l'art. supra. Seria a base d'una doble formació variant

-IAS- > *Tarazona, Toris*
 TUR O(N)
 -GAS- > *Targasona, Tugas[-tum]*

Es pot fer alguna conjectura si bé sota gran reserva sobre l'origen i sentit d'aquest element *Turi-* o *Tur-* 10 comú a tots aquests noms. A) Potser format amb l'arrel *TUROS* 'fort', que suposa Schmolz per a certs noms hispànics (*Vorkelt. Idg. Hisp.*, 75, 78, 80, 115). Restaria vague en els aspectes morfològic i topo-semàntic; se'n pot dubtar també per raó del timbre (quantitatiu i qualitatiu) de la u, que era llarga en aquesta arrel indoeuropea, i sembla haver estat breu o oberta 15 almenys en part dels nostres noms (evolució en a en *Tarazona* i *Targasona*), si bé potser llarga en el *Turasia* de Marcial; *Toris* no indica res, havent passat pel filtre de l'àrab, que neutralitza u/o. Però sobretot em sembla poc probable cercar una arrel indoeuropea per a un complex com el nostre, ibèric i certament pre-indoeuropeu.

B) Ha cridat ja l'atenció a algun recercador cert 25 indici geogràfic de nom hidrònimic o fluvial. El (2), el més il·lustre, és en la conca summa, de recepció, del riu Queiles, important afl. de l'Ebre, i al peu dels vessants del gran Moncayo, tot ell aixaragallat de riuets i torrents, que fan cap vora *Tarazona*; el (3) és a les 30 fonts del riu Valdemoro, gros afluent del Xúquer; el (4) pren nom del riu *Guareña*, i es troba en l'origen de la seva branca principal; no tinc situat exactament el (5), però no pot ser lluny d'un afl. esq. de l'Ebre que baixa cap a Miranda; i no es pot dir que en 35 digui ni l'incert (8): sota els xops vessants del Bosc de Font-Romeu. Ni *Toris*, que ocupa una vall ben reclosa entre les serres de la Peranxisa, i la de la capçalera dels Alcalans. I, eloqüent testimoni, el de Marcial que ens assabenta que *Turgastum* i *Turasia* eren sen- 40 gles «lacus» o vora uns estanys.

La idea seria, doncs, que continguin tots plegats 45 diverses variants derivades del bc. i ibèric *ITURRI* 'font', la nissaga del qual hem trobat ja en tants articles: com *Dorres* o *Tor* (apartats 1 i 2). Potser amb l'article (postposat en basc): *ITURRIA-SO*, amb la *I-* inicial omesa, segons el conegut fenomen de la *I-* amovible de l'ibèric, fet tan repetit en la toponímia pre-romana hispànica: *Tossa* de la Costa Brava, doc. *TURISSA* al seu mosaic romà i germà del NL navarrès *Tu-* 50 *riza* (també *Ituriza* en docs. antics). No s'hi objecti gaire la *rr* doble, en la forma del basc modern i en l'etimon d'alguns d'aqueixos topònims, però simple en *TURISSA* i *Ituriza*.

Quant a *-so*, no manquen indicis de tal element o 55 afixat, sufífixat en mant NL: *BAI-SO-KIO-* (> *Besòs*, supra, art. *Badalona*), (*I*)*BO-S-EGI-A* (altre nom de riu > *Bosia*, supra); potser *Guerosso* (*E.T.C.* I, 126-128, 140); *Bolòs* (art. supra) *BURO-SO/BULOSSO*. Sense comptar els en *-osa*: *Dertosa, Egosa, Tolosa, Labitolo-* 60

sa, TOLO-S-ON (art. *Toluges*); i *s-* prefixat, del qual domem cites als arts. *Oris* i *Sispony*.

No sé quina independència, ni antiguitat, pugui tenir un nom que vaig recollir en enqs. de l'extrem Sud val., amb informació ben deficient. *La Lleseta de Torisses*, enq. de Castalla (xxxv, 182.9); i de nou en l'adjacent terme d'Ibi: «la Donzella de *Torisses*» (xxxv, 168.22). Em pregunto si aquí s'ha usat *toris*, pl. *-issos, -isses*, com un gentilici de la vila de Torís. Cap confirmació; i encara menys, de la imaginació, que havia fet, d'unes lloses d'aquest nom (on es cregués veure esculpida una donzella) (??). Hi hauria, per ventura, un altre (9) *TURIASO* > *Torises* ara oblidat entre Ibi i Castalla (cf. encara el nom (5)).

M'he abstingut de relacionar *Toris* amb el nom del riu *Túria* (que passa ben lluny, al Nord de *Toris*); i més amb el nom *Tyris*, bastant llegendari, que hom ha suposat nom pre-històric de la ciutat de València; deixem-ho a aquell altre art.; que en tot cas, no ajudarien a aclarir cap qüestió de l'art. present, encara menys que viceversa, i bé podrien embrollar-la amb hipòtesis ben incertes i incomprovables.

1 iv, 55, 21. Recollit i, almenys en gran part, perfectament estudiat, pel nostre màxim especialista Miquel Dolç (tir. a part d'*Estudios Clásicos* iv, 1957, 78). Em permeto suggerir esmena o compleció en el darrer vers (no afecta per tant els noms parents de *Turiaso/Toris*), car *ilictum*, pel més corrent *ilicetum* 'alzinar', ha deixat descendència força assegurada ja en llatí antic i romànic (cf. art. *Alella*, supra), i els mots que hi he afegit completen la mesura d'un hexàmetre, com els dos precedents (cesura hexemímera en el 3r.).

Torlanda, V. Milmanda Torlarribera, V. La Tor

TORLUSSA

A la Vall de Boí: *turlusà* (Escuder 1970); Escuder el 1971, pron. *torlusá*: espontàniament el caracteritza, com «barranquet llarg», però parlant de Ribabiola, i de tot plegat en digué barranc o coma de *torlusá*. *Torllusa* en una escriptura de 1830, i *Torlusá* en una de 1927. Veg. el que n'explico en *TVBoí*, s. v. *Ribabiola*. En conseqüència d'això, *Torllussà* és pròpiament els Prats de Torllussà i les Pales de Torllussà (que culminen en la cota 2637, avançada a l'O. de la gran carena Taüll-Cabdella). Travessada aquesta gran partida pel seguit de fonts de Ribabiola i amb el curs d'aigua allargat per la ziga-zaga dels Prats de Torllussà (42°29' x 4°34'), li convé molt bé l'etimologia bc. *ITURRI LUZARR* 'font allargassada' o 'font llonga'.

Es Torm, V. vol. I, 276

TORM, TORMO, amb plurals i derivats

Ja estudiats a fons en el llarg i explícit article, del